

Mi minden van a geopolitikában?

VISSZHANG - LX. évfolyam, 31. szám, 2016. augusztus 5.

Agg Zoltán tanár úr jogosan emeli fel szavát a geopolitika védelmében: a diszciplína létezik, még ha meghatározása a források szerint nem egyértelmű, és a terminus múltja, ahogy ő is megjegyzi, kissé foltos, bár nemcsak az általa emlegetett szociáldarwinizmus miatt. Azzal sincsen gondom, hogy a földrajztudomány nem sorolható be egyértelműen a természet- vagy társadalomtudomány alá, hiszen a hajdan iskolaitanár-képzésre létrejött felső szintű oktatási egységek eredetileg a tantárgyakat képezték le. Ha pedig nem volt olyan szerencsénk, mint a történelemnek vagy a matematikának, akkor (mai szóval) multidiszciplináris tanszékeket kellett létrehozni, mint amilyenek a bölcsészkarokon az ún. modern filológiák, amilyenek keretében az irodalom-, kultúra-, nyelvtudomány mellett a történelem is szerepet játszik, vagy a természettudományi karokon a földrajz és rokonterületei: a földtudomány, a geográfia, a politikai földrajz stb. De – most már eltekintve a tantárgyalapú tudományregisztertől – ilyen a régészet is, ahol történelmet, antropológiát, nyelvészetet, művészettörténetet, fizikát, kémiát, őslénytant stb. kell tanulni és/vagy ezekhez bizonyos szinten érteni. Az is érdekes kérdés lehetne, hogy az egyes tantárgyakat mely képzettséggel és ki tanítja, de ezt egyelőre tegyük félre.

Hálás lehetek Agg Zoltánnak, mert alkalmat adott arra, hogy megnézzük, az alapítók mi mindent értenek bele a geopolitikai stúdiumokba, hiszen a tantárgylista hozzáférhető a PAGEO (Pallas Athéné Geopolitikai Alapítvány) pécsi doktori program honlapjára linkelt felhívása révén: „Geopolitika, geostratégia és geoökonómia; Politikai földrajz és gazdaságföldrajz; Természeti erőforrások szerepe a geostratégiában; Nemzetközi kapcsolatok modern elméletei; Transznacionális tanulmányok; Gazdaságpolitika; Módszertan; Globális játékelmélet; Stratégiai tervezés; Modern társadalomtudományok; Globális kapcsolatok és a 21. századi új világrend; Gazdaságtörténet; Terület- és településfejlesztés; Kreatív gazdaság és innováció; Fejlődés és növekedés; Hálózatfejlesztés; Az EU politikai földrajza; Globális etika a meghatározó világvallásokon keresztül; Politikai gazdaságtan fejlődése és globális pénzügyek; Az USA és a világ; Kína szerepe a nemzetközi viszonyok rendszerében és a világgazdaságban; Japán és a világ; Latin-Amerika a multipoláris geopolitikai világrendben.”

Lehetne válogatni a címek között, és most már komolyabban érdeklődni, hogy közülük hány is tartozik a (politikai, gazdasági vagy társadalom-) földrajz körébe, illetve hogy milyen felkészültséggel ki fogja ezeket tanítani, de inkább idézem a honlap saját szövegét, amely nem kifejezetten a földtudományok közé sorolja a programot: „A geopolitika ezért a gazdaságpolitika fontos dimenziója, amelynek szakmai tudományos feltárása, teljesítményének ösztönzése gazdaságstratégiai jelentőségű.” Nem véletlen, hogy a hírek szerint először egy közgazdaság-tudományi karon próbálkoztak a doktori program megalapításával, és csak azután kerültek a pécsi Földtudományi Doktori Iskola keretei közé, hogy ott nem fogadták őket tárt karokkal.

De a gazdaságtudományi képzés szándékát az MTA Közgazdaság-tudományi Bizottságának tavaly decemberi állásfoglalása is illusztrálja (és bírálja). Ebből is idézek: „Az MNB alapítványi programjai deklaráltan egyfajta közgazdasági nézetrendszert kívánnak uralkodóvá tenni, amit a felsőoktatásban történő térfoglalással próbál megvalósítani. Ilyen cél közpénzek segítségével történő megvalósítása sérti a tudományos szabadság alapelvét és veszélyezteti a támogatott oktatási-kutatási intézmények autonómiáját. (...) Ezek a programok a másokra kötelező minőségi mércéket, a MAB akkreditációs folyamatát is megkerülik. Az anyagi függőség miatt gyakran az érintett felsőoktatási intézmények saját minőségbiztosítási előírásai sem érvényesülhetnek. (...) Különösen kritikus (...) a PhD képzésbe való fokozódó beavatkozás. (...) Veszélyes precedens egy Földtudományi Doktori Iskola keretében megindult

Geopolitika Program, amit az MNB inspirált és bőkezűen támogat. Az MNB számára »kiskapuként« működik, hogy a PhD iskolákon belüli program létesítéséhez nem szükséges MAB engedély. Így megkerülheti a mindenki másra kötelező minőségbiztosítási rendszert.”

Végül a PAGEO szerepét a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság májusi állásfoglalása is kifogásolja: „a vonatkozó jogszabályok szerint a doktori (PhD) képzés Magyarországon kizárólag doktori iskolák (DI) keretében történhet. (...) Más szervezetek nem folytathatnak doktori képzést. »PhD kiegészítő képzést« a hatályos jogszabályok nem ismernek.” És még egy megelőlegezett figyelmeztetést is ki lehet olvasni az alábbi mondatból: „Az akkreditáció hatálya alatt a DI képzési tervét módosíthatja, új programot indíthat, amennyiben az akkreditált tudományági kompetenciakörén belül marad.”

A kérdés tehát nem az, hogy létezik-e a geopolitika, hanem hogy jelen esetben milyen tartalmú és színvonalú képzés folyik e név alatt, és az adott tartalommal jó helyen van-e ott, ahol befogadták.